

Прояви на съпротива срещу погрома върху българската азбука (септември – декември 1944 г.)

Петър Петров

Чудовищните погроми върху българщината, последвали съветско угодническият преврат на 9.IX.1944 г., не подминуват и българския книжовен език – основа на националната ни култура. На 12.II.1945 г. правителството на иже нарицаемия Отечествен фронт издава “Наредба-закон за правописа”. По силата на той варварски “закон” от българската азбука се извъргват буквите Ъ (ят) и (голям юс), изразители на единството между източните, западните и южните български говори и на връзката со старобългарския език.

Погромът върху българската азбука е отколешен пъклен кроеж на безродните “български” комунисти. Още през 1925 г. во Виена е отпечатана книжицата “Идейни основи на ВМРО (Обединена). “Правописът” ѝ е почти тъждествен с “правописа” от 1945 г. Само че навсякъде буквата Ъ е заместена с “е” (“големо”, “бело”, “хлеб” и др.) Трябва да се отбележи, че преди 1925 г. комунистите си служат с дружбашкия “правопис” от 1921 г., приет от тях без възражения (в то же време българската национална интелигенция оказва решителна съпротива).

За разлика от другите погроми правописният не се извършва веднага след преврата. Най-напред властта пристъпва към “обработка” на общественото мнение. Като пръв проповедник на бъдещия погром се изстъпва езиковедецът доц. д-р Владимир Георгиев (по-късно академик и заместник на председателя на БАН). В един вестник излиза поредица от четири негови статии¹. Самите заглавия звъчат нагаждачески към комунистическите властодръжци: “Колко струва ер голям на България”; “Народно правителство – народен правопис” и др. Писачът задъхано се напънва да убеди читателството в нуждата от фонетичен, сиреч просташки, правопис. А в друг

¹ Дъга, броеве 20, 21, 22 и 25 от септември 1944 г.

вестник заявява, че въпросът за правописа е и въпрос политически. “Прогресивното” общество било за опростен, “народен” правопис².

Властта се стреми да придаде законосъобразен вид на погрома върху правописа. През октомври 1944 г. е назначена комисия, която трябва да подготви проект за правопис. Председател е писателят Димитър Николов-Осинин, директор на висшето образование и на културните институти при Министерството на народното просвещение. Членове са езиковедци, книжниковедци, просветни дейци и писатели: Стефан Андрейчин, Александър Балабанов, Васил Василев, Стефан Попвасилев, Владимир Георгиев, Никола Джеров, Елин Пелин, Стефан Илчев, Георги Караславов, Иван Леков, Николай Лилиев, Кирил Мирчев, Константин Петканов, Христо Радевски, Асен Разцветников, Стоян Романски, Тодор Самодумов, Стойко Стойков, Людмил Стоянов, Теодор Траянов, Иван Хаджов, Георги Цанев и Сава Чукалов.³

В подкрепа на погрома се изстъпва и 84-годишният езиковедец проф. Александър Теодоров-Балан, “ненаситен буквоядец”, според проф. Александър Балабанов⁴, “най-старият ратник за демократичен и научнообоснован правопис”, според проф. Русин Русинов⁵. Той посреща с възторг “делото” на новата комисия и я поздравява со статия “Нова България – нов правопис”⁶. Одобрява напълно решението да се изостави писането на “ъ” в завършеците на думите⁷, но не одобрява решението за изоставяне на “ь”⁸. Одобрява решението да се извъргне буквата от азбуката като “ненуждна”⁹.

Пръв възстава срещу готвения погром художникът Илия Бешков. Неговият брат, д-р Иван Бешков, е осъден на смърт от “Народния съд” като министър в правителството на Добри Божилов. В печата си появява

² Отечествен фронт, бр. от 12 октомври 1944 г.

³ Дъга, бр. от 23 октомври 1944 г.

⁴ Григорова, Мария. Езиковите “разпри” на проф. Александър Балабанов. – В: Традиция и съвременност в българския език. С., 2001. 127.

⁵ Русинов, Русин. История на българския правопис. С., 1981. 110.

⁶ Свобода, бр. от 24 октомври 1944 г.

⁷ Отечествен фронт, бр. от 25 октомври 1944 г.

⁸ Свобода, бр. от 14 декември 1944 г.

⁹ Свобода, бр. от 29 октомври 1944 г.

карикатурата му “Комисията по правописа”, с подзаглавие “Св. Кириле, Методие, на помощ!”.¹⁰

Въздига своя глас на съпротива и един от членовете на комисията – писателят Константин Петканов, директор на културата в Министерството на информацията и изкуствата. Излиза статията му “Правописът”¹¹. Привеждаме следните откъслечи, израз на дълбоко познаване на въпроса за правописа: “Правописът е една културна традиция, която подлежи само на усъвършенствуване, но не и на опростяване... Българският език е баща на славянските езици и затова той на всяка цена трябва да запази връзката си с старославянския (разбирай “старобългарския” език – б.м. П. П.)... Прибързаните реформи винаги излизат недоносчета.”

“Принос” към обработката на общественото мнение дава и “народният” регент Тодор Павлов. Излиза статията му “Правописната реформа”¹². Прикрит зад лъжеимето “Проф. д-р Ф. Грозданов”, властодържецът постановява: “Нуждата от нов, фонетичен правопис не подлежи на обсъждане. Всяка помисъл да пишем точно така, както са писали Ботев и Каравелов (а защо не Раковски и Черноризец Храбър!), е явно реакционна и не търпи никаква критика, нито от езиково-теоретическо и историческо, нито от общокултурно, политико-национално и технико-икономическо гледище.” Но, може би, от кумова срама продължава с уговорката: “Същевременно обаче съвършено ясно е, че реформата на правописа трябва да бъде именно реформа, а не революция (подчертано в първообраза – б.м. П. П.), която би довела до скъсване с миналото и до превръщане досегашното ни книжно богатство в неизползваемо за новите поколения.” Разбира се, заключението му е отново в духа на партийната повеля: “Най-сетне трябва дебело да се подчертае, че няма никакви сериозни основания правописната реформа да се бави още дълго... Следователно определена намеса на компетентните среди е безусловно възможна и наложителна. Обратното твърдение би било решително антинаучно, антикултурно и направо реакционно.”

¹⁰ Политика, бр. от 26 октомври 1944 г. Виж карикатурата в края на статията.

¹¹ Мир, бр. от 26 октомври 1944 г.

¹² Отечествен фронт, бр. от 20 ноември 1944 г.

В статия, озаглавена “Антинаучно, антикултурно и реакционно”¹³, Петканов оборва съкрушително властодържеца-комунист. Оборва го с научни доводи. Това не е случайно, ако се има предвид, че писателят е завършил филология в Софийския университет. Но той не е само вещец, а и изтъкнат български националист, член на управителното тяло на Тракийската организация през 30-те години на XX век. Ще приведем откъслечи от статията: “Да защитаваш звуковото богатство на езика в никакъв случай не може да бъде антикултурна проява, а поддържането само на фонетичния принцип в развитието на езика е едно ограничение, което не държи сметка за другите езикови принципи, които са най-важните и най-съществените, без които няма наука за езика. Антинаучно ли е да поддържаш, че езикът трябва да поддържа строго връзката с народа, който го е създал, а защо да е реакционна проява стремежът за поддържане единството в хилядагодишната българска култура... Реакционно е да изнасилваш езика, за да го пригодиш към вкуса на неграмотните... Културно е само онова, което е една стъпка напред и което споява, а не разединява.”

Приведените откъслечи от повременния печат – представителна извадка – разкриват, че съпротивата срещу погрома върху българската азбука и върху българския правопис е дело предимно на лица, облечени во власт от Отечествения фронт, но не забравили своя национален дълг. Можем да заключим, че защитниците на стария правопис са изразители на здравия български национален дух, а “буквоядците” – на противобългарския дух на разрушението, намерил завършен вид в идеологията на БКП.

Ще добавим, че българската националистическа емиграция в лицето на Иван Михайлов и на Иван Дочев съхранява в изданията си официалния български правопис от преди погрома на 12.II.1945 г. Даже Иван Михайлов издава нарочна книжица “Как пишеха народните будители и герои”¹⁴.

¹³ Изгрев, бр. от 17 декември 1944 г.

¹⁴ Какъ пишеха нашите народни будители и герои. Central Committee of the Macedonian Political Organizations, 1956.

Комисията по правописа
- "Св. Кириле, Методие, на помощ!"

